

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҰЛТТЫҚ БАНКІ
№8 БАСПАСӨЗ РЕЛИЗИ
2010 жылғы 7 сәуір

Қаржы нарығындағы ахуал туралы

1. Ресми қайта қаржыландыру ставкасы туралы

Қаржы нарығындағы үрдістерді және инфляцияның жылдық деңгейінің динамикасын ескере отырып, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің Басқармасы 2010 жылғы 1 сәуірден бастап Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің **ресми қайта қаржыландыру ставкасын жылдық 7,0%** деңгейінде белгілеуге қаулы етті.

2. Инфляция

Қазақстан Республикасы Статистика агенттігінің ресми деректері бойынша инфляция 2010 жылғы наурызда 0,7% (2009 жылғы наурызда – 0,8%) болды. Азық-түлік тауарларының бағасы 1,2% (0,6%), азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 0,4% (1,5%) және ақылы қызмет көрсету 0,2% (0,5%) өсті.

Азық-түлік тауарлары нарығында өткен айда, көп дәрежеде жемістер және көкөністер – 4,8%, қант – 3,6%, кондитер бұйымдары – 2,3%, ет өнімдері – 1,3% қымбаттады. Нан және жарма өнімдері 0,5%, оның ішінде бидай ұны – 2,1% және күріш – 1,2% арзандады.

Азық-түлікке жатпайтын тауарлар тобында дәрі-дәрмектердің бағасы бәрінен көп қымбаттады – 0,9%, газеттер, кітаптар мен кеңсе тауарлары – 0,8%, жеке гигиена тауарлары және киім мен аяқ киім – әрқайсысы 0,5% қымбаттады. Дизель отыны 1,2%-ға арзандады, бензиннің бағасы өзгерген жоқ.

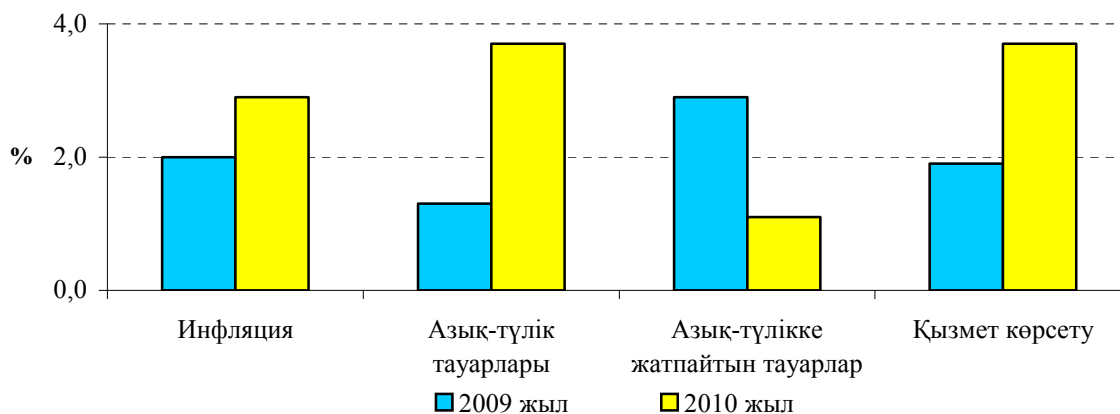
Ақылы қызмет көрсету құрылымында тұрғын үй-коммуналдық саласындағы қызметке ақы төлеу 0,3%-ға қымбаттады. Бұл ретте суық су және кәріз үшін төленетін ақы әрқайсысы 1,1%-дан, электр энергиясына - 0,8%-ға қымбаттады. Сондай-ақ құқықтық қызмет көрсету бағасы 1,0%-ға және денсаулық сақтау қызметін көрсету бағасы 0,6%-ға өсті.

2010 жылғы 1 тоқсан үшін инфляция 2,9% деңгейінде қалыптасты (2009 жылғы 1 тоқсан үшін – 2,0%).

2010 жылғы қаңтар – наурызда инфляция қарқынының шапшаңдауына осы кезең ішінде әрқайсысының бағасы 3,7% өскен азық-түлік тауарлары мен ақылы қызмет көрсетудің айтарлықтай қымбаттауы себепші болды (2009 жылғы қаңтар – наурызда тиісінше 1,3% және 1,9%). Азық-түлікке жатпайтын тауарлар 1,1% қымбаттады (2,9%) (1-график).

1-график

**2009 және 2010 жылдардағы қаңтар - наурыздағы
инфляция және оның құрамдас бөліктері**

2010 жылғы наурыздың қорытындысы бойынша инфляция жылдық көрсетуде алдыңғы аймен салыстырғанда төмендеді (7,4%) және 7,2% болды (2009 жылғы желтоқсанда – 6,2%). Азық-түлік тауарларының бағасы 5,4%-ға өсті (3,0%), азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 6,7% (8,6%), ақылы қызмет көрсету – 10,2% (8,4%) өсті.

3. Төлем балансы

2009 жылдың қорытындысы бойынша ағымдағы операциялар шотының дефициті 3,4 млрд. АҚШ долл. құрады және ЖІӨ-ге қатысы бойынша, болжанған 3,2% деңгей шегінде қалыптасты. Ағымдағы шоттың оң сальдосы 2007 жылмен салыстырғанда 2008 жылы мұнайдың рекордты баға белгілеулері аясында 6,3 млрд. АҚШ долл. болған кезде, ағымдағы шоттың теріс сальдосы 2,4 еседен астам төмендеді.

Төлем балансының негізгі факторларына қатысы бойынша 2008 жылдың ерекшелігін ескере отырып, 2009 жылдың нәтижелерін неғұрлым ерте кезеңдермен салыстырған дұрыс болады. Мәселен, 2009 жылдың сауда балансының 15,2 млрд. АҚШ долл. профицитін 2007 жылдың осындай кезеңімен (15,1 млрд. АҚШ долл.) салыстыруға болады, ал 2008 жылмен салыстырғанда 54,7% (2008 жылы 33,5 млрд. АҚШ долл.) қысқарды. Бұл ретте Қазақстан экспортының келісімшарт бағалары 2009 жылы 2008 жылғы көрсеткіштен 41,6%, ал 2007 жылмен салыстырғанда 14,4% төмен болды. Нақты көлемдердің ресми экспорттың кеден статистикасы тіркеген орташа жылдық өсімі барлық тауарлар бойынша орташа алғанда 2008 жылмен салыстырғанда 3,9% және 2007 жылмен салыстырғанда 5,7% құрады. Бұл өсім негізінен экспортқа тиіп жөнелтілген мұнай және газ конденсатының саны есебінен қамтамасыз етілді, бұл экспорт 2008 жылмен салыстырғанда 10,8% және 2007 жылмен салыстырғанда 10,6% өсті, ал қара және түсті металдардың топтары бойынша 2009 жылы өткен жылдармен салыстырғанда сандық экспорттың құлдырауы байқалды.

Тауарлар импорты бойынша 2009 жылы құнның 2008 жылмен салыстырғанда 25,0%, ал 2007 жылмен салыстырғанда 13,3% жалпы құлдырауы байқалды. Бұл ретте кеден статистикасының деректері бойынша құнның төмендеуі аралық тұтыну тауарлары бойынша (2008 жылмен салыстырғанда 35,0% және 2007 жылмен салыстырғанда 20,9%) және тұтынушылық тауарлар бойынша (2008 жылмен салыстырғанда 19,0% және 2007 жылмен салыстырғанда 21,8%) болды.

Факторлық талдау 2009 жылы Қазақстан импортының келісімшарт бағалары 2008 жылмен салыстырғанда орташа алғанда 11,6% қысқарғанын көрсетеді. Басқа да тең талаптар кезіндегі нақты сұраныстың іс жүзіндегі тұрақты деңгейін (мұны ЖІӨ-нің 2009 жылы 1,2% өсуі растайды) ескере отырып, импорттық бағалардың төмендеуі нақты көлемдердің өсуіне әкелуі тиіс болатын. Алайда, импорттың сандық көлемі 2009 жылы жүргізілген бір сәттік девальвация салдарынан 2008 жылмен салыстырғанда 15,2% қысқарды.

Қызмет көрсету балансының 2009 жылғы тапшылығы 2008 жылмен салыстырғанда 13,3% (6,7 млрд. АҚШ долл.) төмендей отырып, 5,8 млрд. АҚШ долл. құрады. 2007 жылмен салыстырғанда қызмет көрсету балансы тапшылығының төмендеуі 29% құрады.

Кірістер балансының 11,9 млрд. АҚШ долл. дефицитіне көбінесе шетелдік тікелей инвесторларға кірістер төлеу (9,8 млрд. АҚШ долл.) себепші болды. Кірістер балансының жай-күйіне бұрынғыша банк секторының сыртқы борыштық міндеттемелері бойынша сыйақылар төлеу айтарлықтай әсер етіп отыр, олар 2008 жылмен салыстырғанда 31,5% қысқарғанына қарамастан 2,1 млрд. АҚШ долл. жуық болды.

Ұлттық қордың сыртқы активтері құрылымының өзгеруі және қысқаруы, сондай-ақ резидент еместерді кредиттеудің жалпы көлемінің азаюы шетелдік активтерден резиденттен алған кірістердің 2008 жылғы 3,2 млрд. АҚШ долларынан 2009 жылғы 2,5 млрд. АҚШ долларына дейін төмендеуіне алып келді.

2009 жылы қаржы шоты бойынша нетте-әкеліну 7,2 млрд. АҚШ долл. болып қалыптасты, бұл 2008 жылғы таза әкелінуден 2,2 есе көп. Тікелей инвестициялау операциялары бойынша оң баланс 9,5 млрд. АҚШ долл. құрады (2008 жылы 14,8 млрд. АҚШ долл., 2007 жылы 8 млрд. АҚШ долл. және 2006 жылы 6,7 млрд. АҚШ долл.). Қазақстаннан шетелге тікелей инвестициялар (басым түрде Қазақстанның мұнайгаз секторы

кәсіпорындарынан) 2008 жылмен салыстырғанда 3,1 есе ұлғая отырып, 3,1 млрд. АҚШ долл. құрады.

Қазақстанға шетелдік тікелей инвестициялардың (ШТИ) 2009 жылы таза түсуі 2008 жылмен салыстырғанда 20,1% төмендей отырып, 12,6 млрд. АҚШ долл. құрады. Бұл ретте Қазақстанға тікелей инвестициялардың 2008 жылмен салыстырғанда 3,2 млрд. АҚШ долл. қысқаруына акционерлік капитал және басқа капитал (фирмааралық берешектің құрамына кіретін) бойынша түсімдердің төмендеуі себепші болды, ал қайта инвестицияланған пайда өсу үрдісін көрсетіп отыр.

Сонымен қатар Қазақстан ШТИ 2009 жылы 11,1 млрд. АҚШ долл. құраған 2007 жылғы деңгейден 13,3% жоғары болды.

Тікелей инвестициялар бойынша әкелінумен қатар қаржы шотының оң сальдосына 2009 жылы бірінші тоқсанның операциялары «Самұрық-Қазына» ҰӘҚ АҚ-ның және «ҚазАгро» ҰХ АҚ-ның ішкі облигацияларын сатып алу үшін Ұлттық қордың сыртқы активтерін сату есебінен әсер етті. Бұл ретте 2005 – 2008 жылдар аралығындағы кезеңде Ұлттық қордың сыртқы активтерімен операциялар тұрақты өсуді көрсетіп отыр.

Банк секторының операциялары бойынша нетто-әкетілу 8,2 млрд. АҚШ долл. құрады (2008 жылдың қорытындысы бойынша 8,4 млрд. долл.). Банк секторының сыртқы активтері басым түрде 2009 жылғы 2 және 4-тоқсандағы операциялар есебінен 0,5 млрд. АҚШ долл. төмендеді.

Банк секторының сыртқы міндеттемелері несиелер мен заемдар бойынша берешекті, сондай-ақ облигацияларды және басқа да борыштық міндеттемелерді өтеу нәтижесінде 8,6 млрд. АҚШ долларына төмендеді. Банктердің 2009 жылғы мерзімі өткен берешегі 2,3 млрд. АҚШ долларына (олардың ішінде 0,7 млрд. АҚШ долл. 4-тоқсанда) өсті. 2008 жылы банктердің сыртқы міндеттемелері 6 млрд. АҚШ долларына төмендеді. 2005-2007 жылдар аралығындағы кезеңде банктердің сыртқы міндеттемелері бойынша жалпы таза ағыны 43 млрд. АҚШ долларынан асты.

2009 жылғы операциялар нәтижесінде Ұлттық Банктің халықаралық резервтері 2,7 млрд. АҚШ долл. ұлғайды. Резервтердің өсуі 2-жартыжылдықта 4,2 млрд. АҚШ долл. астам сомаға жүргізілген операциялармен қамтамасыз етілді (2009 жылдың бірінші жартыжылдығында резервтердің төмендеуі 1,5 млрд. АҚШ долл. құрады).

4. Халықаралық резервтер және ақша агрегаттары.

2010 жылғы наурызда Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтері 1,5%-ға 26,6 млрд. АҚШ долл. дейін төмендеді (жыл басынан бастап 17,4%-ға өскен). Ішкі валюта нарығында валютаны сатып алу, Үкіметтің Ұлттық Банктегі шоттарына валютаның түсуі, Ұлттық Банктегі шетел валютасындағы банктердің корреспонденттік шоттарындағы қалдықтардың төмендеуімен, Үкіметтің сыртқы борышына қызмет көрсету бойынша операциялармен және әлемдік нарықтарда еуроның АҚШ долларына қатысты бағамының төмендеуімен бейтараптандырылды. Нәтижесінде таза валюталық қорлар (ЕАВ) 2010 жылғы наурызда 2,1%-ға төмендеуі. Алтындағы активтер алтынның әлемдік нарықтардағы бағасының аздап төмендеуі кезінде жүргізілген операциялардың нәтижесінде 4,1%-ға өсті.

2010 жылғы наурызда елдің халықаралық резервтері тұтастай алғанда, Ұлттық қордың шетел валютасындағы активтерін қоса алғанда (алдын ала деректер бойынша 25,4 млрд. АҚШ долл.) 0,4%-ға төмендеп, 52,5 млрд. АҚШ долл. құрады (жыл басынан бастап 10,3%-ға өскен). Ұлттық қордың ұлттық валютадағы активтері 750 млрд. теңгені құрады («Самұрық-Қазына» ҰӘҚ» АҚ-ның және «ҚазАгро» ҰХ» АҚ-ның облигациялары).

2010 жылғы наурызда ақша базасы Ұлттық Банктің таза ішкі активтерінің өсуі салдарынан 3,1%-ға кеңейіп, 2736,3 млрд. теңгені құрады (жыл басынан бастап 11,6%-ға өскен). Тар ақша базасы, яғни екінші деңгейдегі банктердің Ұлттық Банктегі мерзімді депозиттерін есептемегендегі ақша базасы 0,7%-ға 2027,1 млрд. теңгеге дейін тарылды (жыл басынан бастап 3,3%-ға кеңейген).

2010 жылғы ақпанда ақша массасы банк жүйесінің таза сыртқы активтерінің өсуі есебінен 2,1%-ға 7650,1 млрд. теңгеге дейін өсті (жыл басынан бастап 3,6%-ға өскен).

2010 жылғы ақпанда айналыстағы қолма-қол ақшаның көлемі аздап 0,9%-ға өсіп, 882,5 млрд. теңге құрады (жыл басынан бастап 3,4%-ға төмендеген), банк жүйесіндегі депозиттер 2,2%-ға 6767,3 млрд. теңгеге дейін өсті (жыл басынан бастап 4,6%-ға өскен).

Айналыстағы қолма-қол ақша көлемінің өсуімен салыстырғанда депозиттердің үдемелі қарқынмен өсуі ақша массасының құрылымындағы депозиттер үлесінің 2010 жылғы қаңтардағы 88,3%-дан 2010 жылғы ақпандағы қорытынды бойынша 88,5%-ға дейін ұлғаюына себепші болды.

Ақша мультипликаторы ақша массасының өсу қарқынымен салыстырғанда ақша базасының үдемелі кеңею қарқыны салдарынан 2010 жылғы қаңтардағы 2,90-нан 2010 жылғы ақпанда 2,88-ге дейін төмендеді.

5. Валюта нарығы.

2010 жылғы наурызда теңгенің АҚШ долларына қатысты бағамы 1 АҚШ доллары үшін 146,89-147,45 теңге ауқымында өзгерді. 2010 жылғы наурызда теңге 0,2%-ға нығайды және айдың аяғында теңгенің биржалық бағамы бір АҚШ доллары үшін 146,98 теңгені құрады.

Қазақстан Қор биржасындағы биржалық операциялардың көлемі қосымша саудасаттықтардағы мәмілелерді есепке алғанда, 2010 жылғы ақпанмен салыстырғанда 26,0%-ға азайды және 3,7 млрд. АҚШ долл. құрады.

Биржадан тыс валюта нарығындағы операциялардың көлемі 34,4%-ға төмендеп, 4,1 млрд. АҚШ долл. құрады.

6. Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығы.

2010 жылғы наурызда Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздарын орналастыру бойынша 4 аукцион болды. Оларға 12 айлық МЕККАМ (13 млрд. теңге), 3 жылдық МЕОКАМ (15 млрд. теңге), 9 жылдық МЕУКАМ (12 млрд. теңге) және 12 жылдық МЕУЖКАМ (5 млрд. теңге) орналастырылды.

Орналастырылған бағалы қағаздар бойынша тиімді кірістілік 12 айлық МЕККАМ бойынша – 2,35%, 3 жылдық МЕОКАМ бойынша – 3,63%, 9 жылдық МЕУКАМ бойынша – 6,50%, 12 жылдық МЕУЖКАМ бойынша кірістілік инфляция деңгейінен 0,01% болды.

Қаржы министрлігінің айналыстағы бағалы қағаздарының көлемі 2010 жылғы наурыздың аяғында алдыңғы аймен салыстырғанда 1,4%-ға ұлғайып, 1372,7 млрд. теңге болды.

Қазақстан Ұлттық Банкінің қысқа мерзімді ноталары. Ұлттық Банк ноталарының эмиссия көлемі 2010 жылғы наурызда 2010 жылғы ақпанмен салыстырғанда 28,6%-ға азайды және 275,7 млрд. теңге болды.

Қысқа мерзімді ноталардың кірістілігі 2010 ақпандағы 1,72%-дан 2010 жылғы наурызда 1,55%-ға дейін төмендеді.

Айналыстағы ноталардың көлемі 2009 жылғы ақпанмен салыстырғанда 2010 жылғы наурыздың аяғында 16,9% ұлғайып, 963,3 млрд. теңге болды.

7. Депозит нарығы.

Резиденттердің банк жүйесіндегі депозиттерінің жалпы көлемі 2010 жылғы ақпанда 6767,7 млрд. теңгені құрап, 2,2%-ға өсті. Заңды тұлғалардың депозиттері 1,9%-ға 4819,0 млрд. теңгеге дейін, жеке тұлғалардың салымдары 3,1%-ға 1948,7 млрд. теңгеге дейін ұлғайды.

2010 жылғы ақпанда шетел валютасындағы депозиттер көлемі 1,9%-ға 2762,3 млрд. теңгеге дейін төмендеді, ұлттық валютадағы депозиттер 5,2%-ға, 4005,4 млрд. теңгеге дейін артты. Депозиттердің теңгедегі үлес салмағы қаңтармен салыстырғанда 2010 жылғы ақпанда 57,5%-дан 59,2%-ға дейін ұлғайды.

Халықтың банктердегі салымдары (резидент еместерді есепке алғанда) бір айда 3,0%-ға 1993,9 млрд. теңгеге дейін ұлғайды. Халықтың салымдары құрылымында теңгедегі депозиттер 6,0%-ға өсіп, 921,3 млрд. теңгені құрады, шетел валютасындағы депозиттер 0,6%-

ға, 1072,6 млрд. теңгеге дейін өсті. Нәтижесінде, теңгедегі депозиттердің үлес салмағы 44,9%-дан 46,2%-ға дейін ұлғайды.

2010 жылғы ақпанда банктік емес заңды тұлғалардың тартылған теңгедегі мерзімді депозиттері бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 3,7%-дан 3,8%-ға дейін, ал жеке тұлғалардың салымдары бойынша – 10,3%-дан 10,9%-ға өсті.

8. Кредит нарығы. Банктердің экономикаға кредиттері бойынша негізгі борыштың жалпы көлемі 2010 жылғы ақпанда 0,6%-ға өсіп, 7657,0 млрд. теңге болды.

Ұлттық валютадағы кредиттер бойынша борыштың көлемі 0,2%-ға ұлғайып, 3964,4 млрд. теңге болды, шетел валютасымен – 1,1%-ға өсіп, 3692,6 млрд. теңгені құрады. Теңгелік кредиттердің үлес салмағы 2010 жылғы ақпанда қаңтармен салыстырғанда 52,0%-дан 51,8%-ға дейін төмендеді.

Ұзақ мерзімді кредиттеу 0,8%-ға 6442,8 млрд. теңгеге дейін ұлғайды, қысқа мерзімді – 0,4%-ға 1214,1 млрд. теңгеге дейін төмендеді. Нәтижесінде ұзақ мерзімді кредиттердің үлес салмағы 2010 жылғы ақпанда қаңтармен салыстырғанда 84,0%-дан 84,1%-ға ұлғайды.

Заңды тұлғалардың кредиттері бойынша борыш сомасы 2010 жылғы ақпанда 5490,9 млрд. теңге болып, 1,4%-ға өсті, жеке тұлғалар бойынша – 1,4%-ға, 2166,1 млрд. теңгеге дейін төмендеді. Нәтижесінде жеке тұлғаларға кредиттердің үлес салмағы бір айда 28,9%-дан 28,3%-ға дейін төмендеді.

Шағын кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттік борышы 2010 жылғы ақпанда қаңтармен салыстырғанда 0,4%-ға 1706,0 млрд. теңгеге дейін өсті, бұл экономикаға кредиттердің жалпы көлемінің 22,3%-ын құрайды.

Салалық бөлуде банктердің экономикаға кредиттері бойынша борыштың барынша елеулі сомасы сауда (жалпы көлеміндегі үлесі – 23,2%), құрылыс (19,4%), өнеркәсіп (9,3%) және ауылшаруашылығы (4,1%) сияқты салаларға тиесілі.